

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 17ης Νοεμβρίου 2011¹

Υπόθεση C-567/10

**Inter-Environnement Bruxelles ASBL
Pétitions-Patrimoine ASBL
Atelier de Recherche et d'Action Urbaines ASBL
κατά
Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale**

[αίτηση του Cour constitutionnelle (Βέλγιο)για την έκδοση προδικαστικής απόφασεως]

«Οδηγία 2001/42/ΕΚ — Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων — Δυνατότητα εφαρμογής επί της ολικής ή μερικής καταργήσεως σχεδίου χρήσεως του εδάφους — Σχέδια και προγράμματα που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων»

I – Εισαγωγή

1. Το βελγικό Cour constitutionnelle [Συνταγματικό Δικαστήριο] υπέβαλε δύο προδικαστικά ερωτήματα τα οποία αφορούν το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων² (στο εξής: οδηγία ΣΕΠΕ, όπου ΣΕΠΕ είναι τα αρχικά των λέξεων: στρατηγική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων). Αφενός, πρέπει να αποσαφηνισθεί αν η εν λόγω οδηγία αφορά μόνον την εκπόνηση και την τροποποίηση σχεδίων και προγραμμάτων ή και την κατάργησή τους. Αφετέρου, ζητείται να διευκρινισθεί αν η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι αναγκαία μόνον κατά την εκπόνηση σχεδίων και προγραμμάτων τα οποία *απαιτούνται* ή αν η εκτίμηση αυτή επιβάλλεται επίσης όταν η εκπόνηση προβλέπεται μεν νομοθετικώς αλλά δεν είναι υποχρεωτική.

II – Νομικό πλαίσιο

A — Η οδηγία ΣΕΠΕ

2. Οι σκοποί της οδηγίας ΣΕΠΕ καθορίζονται ιδίως στο άρθρο 1:

«Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι η υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος και η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών ζητημάτων στην προετοιμασία και θέσπιση σχεδίων και προγραμμάτων με σκοπό την προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης, εξασφαλίζοντας ότι, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, θα γίνεται εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για ορισμένα σχέδια και προγράμματα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.»

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — Οδηγία 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001 (ΕΕ L 197, σ. 30).

3. Το άρθρο 2, στοιχείο α', ορίζει την έννοια των σχεδίων και των προγραμμάτων:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας

α) ως “σχέδια και προγράμματα” νοούνται τα σχέδια και προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, καθώς και οι τροποποιήσεις τους:

— που εκπονούνται ή/και εγκρίνονται από μια αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή που εκπονούνται από μια αρχή προκειμένου να εγκριθούν, μέσω νομοθετικής διαδικασίας, από το Κοινοβούλιο ή την κυβέρνηση, και

— που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων».

4. Το άρθρο 3 ρυθμίζει τα σχέδια και τα προγράμματα που υπόκεινται σε εκτίμηση. Κρίσιμες είναι ιδίως οι παράγραφοι 1 έως 5:

«1. Πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 9, για σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στις παραγράφους 2 έως 4, και τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

2. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 3, πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για όλα τα σχέδια και προγράμματα,

α) τα οποία εκπονούνται για τη γεωργία, δασοπονία, αλιεία, ενέργεια, βιομηχανία, μεταφορές, διαχείριση αποβλήτων, διαχείριση υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνίες, τουρισμό, χωροταξία ή χρήση του εδάφους και τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων που απαριθμούνται στα παραρτήματα I και II της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, ή

β) [...]

3. Τα αναφερόμενα στην παράγραφο 2 σχέδια και προγράμματα που καθορίζουν τη χρήση μικρών περιοχών σε τοπικό επίπεδο και οι ήσσονες τροποποιήσεις των αναφερόμενων στην παράγραφο 2 σχεδίων και προγραμμάτων υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μόνον όταν τα κράτη μέλη αποφασίζουν ότι ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

4. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν εάν τα σχέδια και προγράμματα, πλην των αναφερόμενων στην παράγραφο 2, τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων, ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

5. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν κατά πόσον τα σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στις ανωτέρω παραγράφους 3 και 4, ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον είτε εξετάζοντας χωριστά κάθε περίπτωση είτε καθορίζοντας συγκεκριμένους τύπους σχεδίων και προγραμμάτων είτε συνδυάζοντας τις δύο αυτές προσεγγίσεις. Προς τον σκοπό αυτόν τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη σε κάθε περίπτωση τα κατάλληλα κριτήρια που εκτίθενται στο παράρτημα II προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα σχέδια και προγράμματα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον καλύπτονται από την παρούσα οδηγία.

[...]»

B — Το βελγικό δίκαιο

5. Κρίσιμες, εν προκειμένω, είναι οι διατάξεις του Κώδικα Χωροταξίας της Περιφέρειας των Βρυξελλών (Code bruxellois de l'aménagement du territoire, στο εξής: CoBAT). Κατά το Cour constitutionnelle από τις διατάξεις αυτές προκύπτουν τα εξής.

6. Η διαδικασία της εκπονήσεως ειδικών σχεδίων χρήσεως του εδάφους προβλέπει τη διενέργεια δημόσιας διαβουλεύσεως, τη διαβούλευση με διάφορα διοικητικά και άλλα όργανα καθώς και, κατ' αρχήν, τη σύνταξη εκθέσεως σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις (άρθρα 43 έως 50 του CoBAT). Οι διατάξεις του CoBAT που αφορούν την εκπόνηση ειδικών σχεδίων χρήσεως του εδάφους διέπουν και την τροποποίηση των σχεδίων αυτών (άρθρο 52 του CoBAT). Ωστόσο, οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόζονται επί της διαδικασίας καταργήσεως των ειδικών σχεδίων χρήσεως του εδάφους.

7. Τα βαλλόμενα στην κύρια δίκη άρθρα 25 και 26 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου της 14ης Μαΐου 2009 συμπληρώνουν την προϋφιστάμενη διαδικασία καταργήσεως εκ μέρους του κοινοτικού συμβουλίου θεσπίζοντας διαδικασία η οποία καθιστά δυνατή την κατάργηση από την κυβέρνηση, αλλά δεν προβλέπει επίσης εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

8. Κατά το άρθρο 40 του CoBAT «έκαστη κοινότητα της Περιφέρειας εγκρίνει, είτε με δική της πρωτοβουλία είτε εντός προθεσμίας που της επιβάλλεται από την κυβέρνηση, ειδικά σχέδια χρήσεως του εδάφους». Η διάταξη αυτή μπορεί να θεωρηθεί ότι επιβάλλει την έγκριση των εν λόγω σχεδίων. Ωστόσο, αναπαράγει προγενέστερο κανόνα, λόγω του οποίου το Cour constitutionnelle συνάγει το συμπέρασμα ότι η έγκριση των εν λόγω σχεδίων μπορεί να μην συνιστά υποχρέωση. Επιπλέον, το Cour constitutionnelle επισημαίνει ότι το κοινοτικό συμβούλιο μπορεί να αρνηθεί την εκπόνηση ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους, εφόσον του υποβληθεί σχετικό αίτημα από ιδιώτες (άρθρο 51 του CoBAT).

9. Εξάλλου, το αντικείμενο της κύριας δίκης αφορά σχέδια συντηρήσεως συγκεκριμένων μνημείων. Το άρθρο 30, στοιχείο c, και το άρθρο 101 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου της 14ης Μαΐου 2009 περιέχουν προβλέψεις σχετικά με σχέδια αυτού του είδους. Τα εν λόγω σχέδια μπορεί να απαιτούνται για τη χορήγηση της αναγκαίας εγκρίσεως κατά τον CoBAT και εκπονούνται κατόπιν αιτήσεως της κυβερνήσεως ή του ενός τρίτου των ιδιοκτητών. Δεν είναι αναγκαία η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

III – Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως

10. Στην κύρια δίκη ορισμένοι μη κυβερνητικοί οργανισμοί —ο Inter-Environnement Bruxelles ASBL, ο Petitions-Patrimoine ASBL και ο Atelier de Recherche et d'Action Urbaines ASBL (στο εξής: Inter-Environnement Bruxelles κ.λπ.)— βάλλουν κατά διατάξεων της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου των Βρυξελλών της 14ης Μαΐου 2009, η οποία τροποποιεί τον CoBAT σε διάφορα σημεία. Μεταξύ άλλων, αμφισβητούν ότι δεν επιβάλλεται εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά την οδηγία ΣΕΠΕ όσον αφορά τις επίμαχες, εν προκειμένω, τροποποιητικές διατάξεις περί καταργήσεως ειδικών σχεδίων χρήσεως του εδάφους και περί εκπονήσεως σχεδίων συντηρήσεως μνημείων.

11. Κατά συνέπεια, το βελγικό Cour constitutionnelle υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1. Πρέπει να θεωρηθεί ότι ο ορισμός της εννοίας των «σχεδίων και προγραμμάτων» που περιέχεται στο άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΣΕΠΕ αποκλείει του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας διαδικασία ολικής ή μερικής καταργήσεως ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους που προβλέπεται από τα άρθρα 58 έως 63 του CoBAT;

2. Έχει η έκφραση «που απαιτούνται», όπως αυτή χρησιμοποιείται στο άρθρο 2, στοιχείο α, της εν λόγω οδηγίας την έννοια ότι δεν εμπίπτουν στον ορισμό της εννοίας «σχέδια και προγράμματα» σχέδια τα οποία, ενώ προβλέπονται από νομοθετικές διατάξεις, δεν είναι υποχρεωτικό να υιοθετηθούν, όπως είναι τα ειδικά σχέδια χρήσεως του εδάφους τα οποία αφορά το άρθρο 40 του CoBAT;

12. Οι Inter-Environnement Bruxelles κ.λπ., το Βασίλειο του Βελγίου, η Τσεχική Δημοκρατία, το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βορείου Ιρλανδίας καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις. Στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 27ης Οκτωβρίου 2011 ανέπτυξαν προφορικά παρατηρήσεις όλοι οι ανωτέρω πλην του Ηνωμένου Βασιλείου.

IV – Νομική εκτίμηση

13. Κατ' αρχάς, θα εξετάσω το δεύτερο ερώτημα, καθόσον η απάντηση σε αυτό ενδέχεται να επηρεάσει την ανάγκη απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα. Συγκεκριμένα, η κατάργηση ειδικών σχεδίων χρήσεως του εδάφους, η οποία αναφέρεται στο πρώτο ερώτημα, μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ μόνον εφόσον η οδηγία ΣΕΠΕ αφορά και την εκπόνηση των εν λόγω σχεδίων. Αυτό το τελευταίο ζήτημα όμως συνιστά αντικείμενο του δευτέρου ερωτήματος.

A — Επί του δευτέρου ερωτήματος — η αναγκαία υποχρέωση εκ του νόμου όσον αφορά την εκπόνηση σχεδίων και προγραμμάτων

14. Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να διευκρινισθεί αν η οδηγία ΣΕΠΕ αφορά σχέδια και προγράμματα τα οποία προβλέπονται μεν από νομοθετικές διατάξεις, αλλά η έγκρισή τους δεν είναι υποχρεωτική ή αν η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται μόνον όταν η εκπόνηση σχεδίου επιβάλλεται εκ του νόμου.

15. Στο άρθρο 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας ΣΕΠΕ, όπως αυτό αποδίδεται σχεδόν σε όλες τις γλώσσες, γίνεται λόγος για σχέδια ή προγράμματα τα οποία απαιτούνται ή είναι αναγκαία. Σχέδια ή προγράμματα τα οποία ρυθμίζονται νομοθετικώς χωρίς να επιβάλλεται η εκπόνησή τους δεν θα μπορούσαν να εμπίπτουν στην ανωτέρω περίπτωση. Τούτο έγινε δεκτό από το Δικαστήριο στην απόφαση *Terre wallonne*³, όπως ορθώς επισημαίνει το Ηνωμένο Βασίλειο.

16. Μόνον η απόδοση της ανωτέρω διατάξεως στην ιταλική γλώσσα αποκλίνει ως προς το νόημα. Στην περίπτωση αυτή, δηλαδή, γίνεται αναφορά σε σχέδια και προγράμματα τα οποία «προβλέπονται» («previsti») εκ του νόμου. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να εμπίπτουν μέτρα τα οποία ρυθμίζονται μεν νομοθετικώς, αλλά η εκπόνησή τους δεν επιβάλλεται υποχρεωτικώς.

17. Οι διάφορες γλωσσικές αποδόσεις κοινοτικής διατάξεως πρέπει να ερμηνεύονται κατά ομοίμορφο τρόπο. Επομένως, σε περίπτωση αποκλίσεων μεταξύ τους, η επίμαχη διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται σε συνάρτηση με τη γενική οικονομία και τον σκοπό της κανονιστικής ρυθμίσεως της οποίας αποτελεί μέρος⁴. Συγκεκριμένα, διάταξη στην οποία εμφανίζεται απόκλιση μεταξύ των γλωσσικών αποδόσεων

3 — Απόφαση της 17ης Ιουνίου 2010, C-105/09 και C-110/09 (Συλλογή 2010, σ. I-5611, σκέψεις 35 επ.). Βλ., επίσης, τις προτάσεις μου της 4ης Μαρτίου 2010 επί της υποθέσεως αυτής, σημεία 37 επ. και 41.

4 — Αποφάσεις της 5ης Δεκεμβρίου 1967, 19/67, *van der Vecht* (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 525), της 27ης Οκτωβρίου 1977, 30/77, *Bouchereau* (Συλλογή τόμος 1977, σ. 617, σκέψεις 13-14), της 14ης Ιουνίου 2007, C-56/06, *Euro Tex* (Συλλογή 2007, σ. I-4859, σκέψη 27), και της 21ης Φεβρουαρίου 2008, C-426/05, *Tele2 Telecommunication* (Συλλογή 2008, σ. I-685, σκέψη 25).

πρέπει να ερμηνεύεται επίσης σε σχέση με την αληθή βούληση εκείνου που την εξέδωσε⁵. Από την προϊστορία του άρθρου 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας ΣΕΠΕ προκύπτει ότι, κατά την αληθή βούληση του νομοθέτη, η απόδοση στην ιταλική γλώσσα αναφέρεται επίσης μόνο σε σχέδια και προγράμματα τα οποία απαιτούνται.

18. Τόσο στην αρχική πρόταση της Επιτροπής⁶ όσο και στην τροποποίησή της⁷ δεν προβλεπόταν ως προϋπόθεση η εκ του νόμου επιβολή εκπονήσεως των σχετικών σχεδίων και προγραμμάτων. Εφόσον η πρόταση δεν έγινε δεκτή με τη μορφή αυτή, η Επιτροπή πρότεινε με τη στήριξη του Βελγίου και της Δανίας να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας τουλάχιστον τα σχέδια και τα προγράμματα «τα οποία προβλέπονται βάσει νομοθετικών διατάξεων ή στηρίζονται σε νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις»⁸. Εντούτοις, ο νομοθέτης δεν υιοθέτησε ούτε αυτές τις προτάσεις.

19. Αντιθέτως, στη σχετική κοινή θέση, όπως αυτή αποδίδεται και στην ιταλική γλώσσα, όσον αφορά την τελική μορφή της ρυθμίσεως η οποία έγινε δεκτή και από το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο εξηγεί ότι μόνον τα απαιτούμενα («prescritti») σχέδια και προγράμματα εμπίπτουν στην εν λόγω ρύθμιση⁹. Επομένως, ομοίως και η οδηγία ως έχει στην ιταλική γλώσσα πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι αφορά μόνο σχέδια και προγράμματα τα οποία επιβάλλονται εκ του νόμου.

20. Λαμβάνοντας υπόψη το γράμμα καθώς και το ιστορικό θεσπίσεως του άρθρου 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας ΣΕΠΕ, δεν προκύπτει δυνατότητα διαφορετικής ερμηνείας ούτε από τον πρωταρχικό σκοπό της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής, ήτοι από το υψηλό επίπεδο προστασίας (άρθρο 3, παράγραφος 3, ΣΕΕ, άρθρο 37 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άρθρο 191, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ), ούτε από τον ειδικότερο σκοπό της οδηγίας, ο οποίος συνίσταται στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για ορισμένα σχέδια και προγράμματα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (άρθρο 1)¹⁰. Ασφαλώς, σχέδια και προγράμματα τα οποία δεν επιβάλλονται εκ του νόμου μπορεί να έχουν και πιο σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από τα υποχρεωτικά σχέδια, αλλά είναι πρόδηλο ότι ο νομοθέτης δεν θέλησε να υποβάλλονται τα μέτρα αυτού του είδους σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

21. Το Ηνωμένο Βασίλειο και η Τσεχική Δημοκρατία δικαιολογούν την ανωτέρω επιλογή του νομοθέτη προβάλλοντας τον εξής εύλογο λόγο: θα υφίστατο κίνδυνος αποφυγής εκπονήσεως αυτών των προαιρετικών σχεδίων εκ μέρους των Αρχών, λόγω της επιβαρύνσεως την οποία συνεπάγεται η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Υπέρ αυτής της επιλογής συνηγορεί, κυρίως, ότι η εκπόνηση προαιρετικών σχεδίων συμβάλλει με πιο ουσιαστικό τρόπο από την έλλειψη σχεδιασμού, τόσο στην εξασφάλιση των συμφερόντων περιβαλλοντικής φύσεως όσο και στην παροχή δυνατοτήτων συμμετοχής στο ευρύ κοινό. Ασφαλώς, η εκτίμηση αυτή ενδέχεται να διαφοροποιηθεί στο μέλλον λόγω των θετικών αποτελεσμάτων από την εφαρμογή της εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αλλά τούτο δεν μπορεί να γίνει μέσω ερμηνείας και σε αντίθεση προς τη δεδομένη βούληση του νομοθέτη.

5 — Αποφάσεις της 12ης Νοεμβρίου 1969, 29/69, Stauder (Συλλογή τόμος 1965-1969, σ. 147, σκέψη 3), της 7ης Ιουλίου 1988, 55/87, Moksell Import und Export (Συλλογή 1988, σ. 3845, σκέψη 49), της 20ής Νοεμβρίου 2001, C-268/99, Jany κ.λπ. (Συλλογή 2001, σ. I-8615, σκέψη 47), της 27ης Ιανουαρίου 2005, C-188/03, Junk (Συλλογή 2005, σ. I-885, σκέψη 33), και της 22ας Οκτωβρίου 2009, C-261/08 και C-348/08, Zurita García και Choque Cabrera (Συλλογή 2009, σ. I-10143, σκέψη 54).

6 — COM(96) 511 τελικό, της 4ης Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, C 129, σ. 14).

7 — COM(1999) 73 τελικό, της 22ας Φεβρουαρίου 1999 (ΕΕ C 83, σ. 13).

8 — Έγγραφο του Συμβουλίου 13800/99 της 8ης Δεκεμβρίου 1999, σ. 5, υποσημείωση 5.

9 — ΕΕ 2000, C 137, σ. 11 (20).

10 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2011, C-295/10, Valčiukienė κ.λπ. (Συλλογή 2011, σ. I-8819, σκέψεις 46 επ.), καθώς και τις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας στην υποσημείωση 3 αποφάσεως Terre wallonne (σημείο 30).

22. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι Inter-Environnement Bruxelles κ.λπ. επικαλέσθηκαν και τη συμμετοχή του κοινού η οποία προβλέπεται στο άρθρο 7 της Συμβάσεως του Aarhus¹¹ και στο άρθρο 2 της οδηγίας 2003/35/ΕΚ¹². Κατά τη Σύμβαση, η εν λόγω συμμετοχή αφορά όλα τα σχέδια και προγράμματα σχετικά με το περιβάλλον, χωρίς όμως να απαιτείται ρητώς περιβαλλοντική μελέτη. Εάν η οδηγία ΣΕΠΕ μετέφερε συνολικά για την Ένωση αυτήν την διεθνούς δικαίου υποχρέωση, θα υφίστατο η δυνατότητα εφαρμογής της κατά τρόπο ο οποίος να υπερβαίνει το γράμμα της, ήτοι όσον αφορά όλα τα σχέδια και προγράμματα σχετικά με το περιβάλλον.

23. Εντούτοις, η οδηγία ΣΕΠΕ δεν περιέχει ουδεμία ένδειξη ότι σκοπεί στην μεταφορά του άρθρου 7 της Συμβάσεως του Aarhus. Τουναντίον, από τη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2003/35 προκύπτει ότι η Σύμβαση εφαρμόζεται μόνον ως προς τα σχέδια και προγράμματα τα οποία εκπονούνται κατά το δίκαιο της Ένωσης και μάλιστα για συγκεκριμένα μέτρα της οδηγίας 2003/35 ενώ στο μέλλον θα εφαρμόζεται για κάθε πράξη μέσω ειδικών ρυθμίσεων. Το άρθρο 2, παράγραφος 5, της οδηγίας 2003/35 καθιστά σαφές ότι η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά την οδηγία ΣΕΠΕ επαρκεί ως συμμετοχή του κοινού¹³.

24. Ως εκ τούτου, οι σκοποί του άρθρου 7 της Συμβάσεως του Aarhus δεν δικαιολογούν την ερμηνεία της οδηγίας ΣΕΠΕ κατά τρόπο αντίθετο προς τη βούληση του νομοθέτη.

25. Συναφώς πρέπει να προσδιορισθούν τα σχέδια και τα προγράμματα τα οποία «απαιτούνται» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας ΣΕΠΕ. Το Cour constitutionnelle δεν ζητεί μεν ρητώς σχετική διευκρίνιση, αλλά αυτή είναι αναγκαία προκειμένου το αιτούν δικαστήριο να κρίνει ορθώς αν οι επίμαχες, εν προκειμένω, ρυθμίσεις συνάδουν με την οδηγία ΣΕΠΕ.

26. Όπως φαίνεται, κατά το Cour constitutionnelle, η υποχρέωση στο πλαίσιο του άρθρου 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας ΣΕΠΕ πρέπει να αφορά κάθε περίπτωση εκπονήσεως σχετικού σχεδίου ή προγράμματος προκειμένου να εφαρμοσθεί η οδηγία ΣΕΠΕ. Σχέδια ή προγράμματα τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις εκπονούνται οικειοθελώς ενώ σε άλλες απαιτούνται, δεν πρέπει υποχρεωτικώς να υποβληθούν σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

27. Ωστόσο, στην απόφαση Terre Wallonne το Δικαστήριο έκρινε ότι η οδηγία ΣΕΠΕ εφαρμόζεται και σε προγράμματα τα οποία απαιτούνται υπό ορισμένες συνθήκες¹⁴ και συγκεκριμένα στα προγράμματα δράσης τα οποία προβλέπει η οδηγία περί νιτρορύπανσης¹⁵. Τα προγράμματα αυτά απαιτούνται μόνον εφόσον υφίστανται ευπρόσβλητες ζώνες κατά την έννοια της εν λόγω οδηγίας. Όταν οι Αρχές των κρατών μελών εκπονούν οικειοθελώς προγράμματα δράσης κατά τα πρότυπα της οδηγίας περί νιτρορύπανσης σε άλλες ζώνες, δεν πρέπει να εφαρμόζεται η οδηγία ΣΕΠΕ.

28. Συνεπώς, ως προς την εφαρμογή της οδηγίας ΣΕΠΕ, πρέπει να εξετάζεται σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση αν σχέδιο ή πρόγραμμα απαιτείται ή εκπονείται οικειοθελώς.

11 — Σύμβαση για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος (ΕΕ 2005, L 124, σ. 4)• υπογράφηκε από την Κοινότητα στις 25 Ιουνίου 1998 στο Aarhus (Δανία) και εγκρίθηκε με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ L 124, σ. 1).

12 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003, σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων που αφορούν το περιβάλλον και με την τροποποίηση όσον αφορά τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, των οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 156, σ. 17).

13 — Βλ., σχετικά, την απόφαση Terre Wallonne (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 3, σκέψεις 37 επ.).

14 — Απόφαση Terre Wallonne (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 3, σκέψη 35).

15 — Οδηγία 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 1991 για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης (ΕΕ L 375, σ. 1).

29. Στην προκειμένη περίπτωση, το αν απαιτείται η θέσπιση των επίμαχων μέτρων συνιστά ζήτημα του εσωτερικού δικαίου το οποίο μπορεί να κριθεί δεσμευτικώς μόνον από το Cour constitutionnelle, καθόσον δεν υφίστανται σχετικές διατάξεις στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης. Επί παραδείγματι, από το άρθρο 40 του CoBAT, προκύπτει ότι η κυβέρνηση μπορεί να θέσει στην κοινότητα προθεσμία για την εκπόνηση ειδικών σχεδίων χρήσεως του εδάφους. Στην περίπτωση αυτή θα μπορούσε να υφίσταται εκ του νόμου υποχρέωση εκπονήσεως του σχεδίου. Αντιθέτως, δεν υφίσταται σχετική υποχρέωση όταν οι ιδιώτες ζητούν την εκπόνηση σχεδίου. Αυτή η διάταξη όμως μπορεί να ερμηνευθεί και υπό την έννοια ότι η κοινότητα διαθέτει την ευχέρεια η οποία της παρέχεται με την προθεσμία εκπονήσεως του σχεδίου, αλλά καταρχήν έχει υποχρέωση να εκπονήσει το σχετικό σχέδιο. Άλλωστε, η ευχέρεια αυτή δεν αποκλείεται να είναι ιδιαίτερος περιορισμένη λόγω των συνθηκών της κάθε περίπτωσης¹⁶.

30. Συνοψίζοντας, η έκφραση «που απαιτούνται» στο άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΣΕΠΕ πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι στον ορισμό αυτόν δεν εμπίπτουν σχέδια και προγράμματα, τα οποία προβλέπονται μεν από νομοθετικές διατάξεις, αλλά η εκπόνησή τους δεν είναι υποχρεωτική. Σχέδια ή προγράμματα τα οποία υπό συγκεκριμένες συνθήκες μπορούν να εκπονηθούν προαιρετικώς εμπίπτουν στον ανωτέρω ορισμό μόνο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες υφίσταται υποχρέωση εκπονήσεώς τους.

B — Επί του πρώτου ερωτήματος — η κατάργηση σχεδίων ή προγραμμάτων

31. Με το πρώτο ερώτημά του το βελγικό Cour constitutionnelle ζητεί να διευκρινισθεί αν η κατάργηση σχεδίων και προγραμμάτων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ.

1. Επί της ανάγκης απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα

32. Η Τσεχική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι παρέλκει η εξέταση αυτού του ερωτήματος, εάν η οδηγία ΣΕΠΕ εφαρμόζεται μόνον όσον αφορά σχέδια και προγράμματα τα οποία εγκρίνονται υποχρεωτικώς. Στο πλαίσιο του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματός του, το βελγικό Cour constitutionnelle δέχεται ως δεδομένο ότι η έγκριση ειδικών σχεδίων χρήσεως του εδάφους κατά το άρθρο 40 του CoBAT δεν είναι υποχρεωτική. Στην περίπτωση αυτή τα εν λόγω σχέδια δεν θα ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ και η κατάργησή τους δεν θα προϋπέθετε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

33. Εντούτοις, όπως επισήμανα ήδη, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις θα μπορούσε να υφίσταται υποχρέωση εκπονήσεως των ανωτέρω σχεδίων¹⁷. Όπως τονίζει η Επιτροπή, τούτο προκύπτει από την παρουσίαση του εθνικού νομικού καθεστώτος στο σκεπτικό της σχετικής αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, μολονότι η διατύπωση του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος δεν συνάδει με αυτήν τη λογική¹⁸. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να αποκλεισθεί με βεβαιότητα το ενδεχόμενο το Cour constitutionnelle να ερμηνεύσει τις επίμαχες, εν προκειμένω, διατάξεις του εθνικού δικαίου υπό την έννοια ότι επιβάλλουν υποχρέωση εκ του νόμου. Εξάλλου, το πρώτο ερώτημα δεν υποβάλλεται μόνο σε περίπτωση που δοθεί συγκεκριμένη απάντηση στο δεύτερο ερώτημα. Ως εκ τούτου, ανεξαρτήτως της απαντήσεως που θα δοθεί στο δεύτερο ερώτημα, δεν προκύπτει προδήλως ότι το πρώτο ερώτημα δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης ή ότι αφορά ζήτημα καθαρά υποθετικής φύσεως¹⁹.

34. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το Δικαστήριο πρέπει να απαντήσει στο πρώτο ερώτημα.

16 — Βλ. απόφαση της 25ης Μαρτίου 2010, C-392/08, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Συλλογή 2010, σ. I-2537, σκέψεις 14 επ.).

17 — Βλ., ανωτέρω, σημείο 29.

18 — Βλ., ανωτέρω, σημείο 8.

19 — Βλ. απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2011, C-483/09 και C-1/10, Gueye (Συλλογή 2011, σ. I-8263, σκέψη 40).

2. Επί της καταργήσεως σχεδίων και προγραμμάτων

35. Σημείο αναφοράς του πρώτου ερωτήματος συνιστά το γεγονός ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΣΕΠΕ αφορά «τα σχέδια και προγράμματα [...] καθώς και [τις] τροποποιήσεις τους», αλλά δεν αναφέρει ρητώς την κατάργησή τους. Ως εκ τούτου, ιδίως το Βέλγιο και το Ηνωμένο Βασίλειο θεωρούν ότι αποκλείεται η ολική κατάργηση να θεωρηθεί ως τροποποίηση.

36. Ωστόσο, κατά το Cour constitutionnelle, τον Inter-Environnement-Bruxelles και την Επιτροπή, ο όρος τροποποίηση μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει και την κατάργηση σχεδίου ή προγράμματος. Άλλωστε, καταρχήν, κάθε τροποποίηση συνίσταται στην κατάργηση υφιστάμενης ρυθμίσεως και στη θέσπιση νέας. Η «αμιγής» κατάργηση αντικαθιστά απλώς ρύθμιση με μη ρύθμιση. Στην περίπτωση αυτή ισχύει ο εκάστοτε γενικότερος κανόνας. Τούτο, λοιπόν, αποτελεί επίσης τροποποίηση.

37. Επί παραδείγματι, μετά την κατάργηση γερμανικών σχεδίων χρήσεως γης θα εφαρμόζονταν οι διατάξεις του γερμανικού Baugesetzbuch [Κώδικας Πολεοδομίας] όσον αφορά τη νομιμότητα έργων εντός περιοχών στις οποίες οι ανεγερθείσες οικοδομές παρουσιάζουν ορισμένο βαθμό συνοχής (άρθρο 34 του Baugesetzbuch) ή εκτός αυτών των περιοχών (άρθρο 35 του Baugesetzbuch). Συνεπώς, η κατάργηση του σχεδίου θα τροποποιούσε το ρυθμιστικό πλαίσιο αυτών των έργων.

38. Το Βέλγιο και το Ηνωμένο Βασίλειο όμως ισχυρίζονται ότι η οδηγία ΣΕΠΕ έχει ως σκοπό τη θέσπιση σχεδίων με νέο περιεχόμενο. Συναφώς, επικαλούνται ιδίως το ότι σχέδια και προγράμματα κατά το άρθρο 3, παράγραφοι 2 και 4, υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων όταν θέτουν το πλαίσιο συγκεκριμένων έργων. Η κατάργηση δεν θα μπορούσε να έχει ανάλογο περιεχόμενο.

39. Εντούτοις, όσον αφορά την ερμηνεία της οδηγίας ΣΕΠΕ δεν είναι τόσο κρίσιμο το γράμμα της όσο ο σκοπός της κατά το άρθρο 1, δηλαδή η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για ορισμένα σχέδια και προγράμματα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον²⁰. Η Τσεχική Δημοκρατία και το Ηνωμένο Βασίλειο θεωρούν μάλιστα ότι σχέδιο ή πρόγραμμα το οποίο καταργείται δεν θα μπορούσε να έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον, αλλά η άποψη αυτή δεν ευσταθεί.

40. Εφόσον σχέδια ή προγράμματα καθορίζουν το πλαίσιο έργων θέτοντας περιορισμούς, η εξαφάνιση αυτών των περιορισμών μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως ορθώς επισημαίνει το Cour constitutionnelle.

41. Τούτο περιγράφεται με τον πιο εύγλωττο τρόπο στο παράδειγμα το οποίο παρουσίασαν οι Inter-Environnement Bruxelles κ.λπ.: κατά το εν λόγω παράδειγμα, καταργήθηκε ειδικό σχέδιο χρήσεως του εδάφους προκειμένου να καταστεί δυνατή η ανέγερση κτηριακού συγκροτήματος γραφείων 44 000 τ.μ., διότι βάσει του σχεδίου επιτρεπόταν μόνον η ανέγερση κτηρίου 20 000 τ.μ. Ως εκ τούτου, η κατάργηση του ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους διέυρνε σημαντικά το πλαίσιο για την έγκριση ανεγέρσεως κτηριακού συγκροτήματος γραφείων. Είναι πρόδηλο ότι η άρση των σχετικών περιορισμών μπορεί να επηρεάσει το περιβάλλον. Μεγαλύτερο κτηριακό συγκρότημα γραφείων θα έχει ως συνέπεια ιδίως την αύξηση της κίνησης, θα καταλαμβάνει πιθανώς μεγαλύτερη έκταση ενώ ενδέχεται, παραδείγματος χάρη, να ασκεί εντονότερη επιρροή στο τοπικό μικροκλίμα καθώς και στο υδατικό ισοζύγιο.

20 — Βλ. παρατιθέμενη νομολογία στην υποσημείωση 10.

42. Αντιθέτως προς τον ισχυρισμό της Τσεχικής Δημοκρατίας, αν οι επιπτώσεις αυτών των σχεδίων εμπίπτουν συγχρόνως και στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΕΠΕΕ²¹, δεν αποκλείεται η εφαρμογή της οδηγίας ΣΕΠΕ. Δεν υφίσταται ιδίως υποχρέωση διπλής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθόσον δεν απαιτείται δεύτερη εκτίμηση εάν ο επιδιωκόμενος σκοπός επιτυγχάνεται πλήρως κατά την πρώτη εκτίμηση²². Εφόσον όμως οι δύο εκτιμήσεις διαφέρουν ως προς το εύρος ή το περιεχόμενο είναι εύλογη η διεξαγωγή δεύτερης εκτίμησης. Η σχετική επιβάρυνση, μάλιστα, μπορεί να ελαχιστοποιηθεί σε περιπτώσεις όπως αυτή του ανωτέρω παραδείγματος, εάν η διαδικασία καταργήσεως σχεδίου ή προγράμματος συνδυασθεί ή τουλάχιστον συντονισθεί με τη διαδικασία εγκρίσεως του έργου.

43. Εξάλλου, η περιβαλλοντική μελέτη σε σχέση με την κατάργηση μέτρου μπορεί να είναι περιττή ή τουλάχιστον περιορισμένης εκτάσεως, εάν έχει προηγηθεί η κατάλληλη εκτίμηση κατά την εκπόνησή του. Πράγματι, κατά το παράρτημα I, στοιχείο β', της οδηγίας ΣΕΠΕ, η περιβαλλοντική μελέτη περιλαμβάνει τις σχετικές πτυχές της τρέχουσας περιβαλλοντικής καταστάσεως και της προβλεπόμενης εξελίξεως σε περίπτωση μη εφαρμογής του μέτρου. Συνεπώς, κατά την εκτίμηση σχετικά με την κατάργηση πρέπει, κατ' ουσία, να ληφθούν υπόψη οι μεταβολές της περιβαλλοντικής καταστάσεως οι οποίες μεσολάβησαν. Εντούτοις, δεν μπορεί να παραληφθεί η συμμετοχή του κοινού, καθόσον οι θέσεις οι οποίες αφορούν την εκπόνηση σχεδίου ή προγράμματος δεν πρέπει να συμπίπτουν με τις θέσεις οι οποίες αφορούν την κατάργησή του.

44. Τέλος, η Τσεχική Δημοκρατία και το Ηνωμένο Βασίλειο θεωρούν ότι η εφαρμογή της οδηγίας ΣΕΠΕ επί της καταργήσεως σχεδίων και προγραμμάτων αποκλείεται για συστηματικούς λόγους. Σε διάφορες διατάξεις και αιτιολογικές σκέψεις γίνεται λόγος για έγκριση και εκπόνηση μέσω διαχειρίσεως. Τουναντίον, η κατάργηση δεν θα μπορούσε ούτε να εγκριθεί ούτε να εκπονηθεί.

45. Ωστόσο, το επιχείρημα αυτό δεν λαμβάνει υπόψη ότι οι επίμαχες ρυθμίσεις μπορούν να εφαρμοσθούν και ως προς την κατάργηση σχεδίων και προγραμμάτων. Στην έγκριση μέτρου, όπως αναφέρεται σε διάφορες διατάξεις της οδηγίας ΣΕΠΕ, αντιστοιχεί η απόφαση περί καταργήσεως. Η κατάργηση δε, προϋποθέτει τουλάχιστον στοιχειώδη εκπόνηση, στο πλαίσιο της οποίας εκτιμάται το απαιτούμενο εύρος καταργήσεως του σχετικού μέσου διαχειρίσεως. Στην περίπτωση αυτή, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς του Ηνωμένου Βασιλείου, κατά την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων θα έπρεπε να εξετάζεται και ο βαθμός της επιρροής που ασκεί στο περιβάλλον η κατάργηση σχεδίων συγκεκριμένου περιεχομένου. Πιθανές σημαντικές επιπτώσεις, οι οποίες ενδέχεται να διαπιστωθούν στο πλαίσιο αυτό, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο του ελέγχου τον οποίο προβλέπει το άρθρο 10.

46. Αντιθέτως προς την άποψη την οποία υποστήριξε η Τσεχική Δημοκρατία κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το συμπέρασμα αυτό δεν τίθεται εν αμφιβόλω στο πλαίσιο της συγκρίσεως με τη δικαστική κατάργηση μέτρου ή υπό το πρίσμα του παραδείγματος σχεδίου ορισμένης χρονικής διάρκειας. Όπως ορθώς επισήμαναν η Επιτροπή και οι Inter-Environnement-Bruxelles κ.λπ., η οδηγία ΣΕΠΕ δεν θα επέβαλλε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε καμία από τις δύο αυτές περιπτώσεις. Οι δικαστικές αποφάσεις δεν εμπίπτουν στον ορισμό των σχεδίων και προγραμμάτων κατά το άρθρο 2, στοιχείο α'²³. Και η λήξη ενός μέτρου ορισμένης χρονικής διάρκειας περιλαμβάνεται στην εκτίμηση η οποία αφορά την εκπόνηση.

47. Συνεπώς, η ολική ή μερική κατάργηση σχεδίου ή προγράμματος συνιστά τροποποίηση κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΣΕΠΕ.

21 — Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40).

22 — Απόφαση Valčiukienė κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 10, σκέψη 62).

23 — Οι σκέψεις σχετικά με την περίπτωση της δικαστικής καταργήσεως αφορούν το αντικείμενο της εκκρεμούς υποθέσεως C-41/11, Inter-Environnement Wallonie και Terre wallonne, επί της οποίας οι προτάσεις μου θα ανακοινωθούν στις 8 Δεκεμβρίου 2011.

3. Επί του αναγκαίου υποχρεωτικού χαρακτήρα της τροποποίησης ή της κατάργησης σχεδίων ή προγραμμάτων

48. Η Επιτροπή θέτει, επίσης, το ζήτημα αν οι τροποποιήσεις και η κατάργηση σχεδίων ή προγραμμάτων εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας μόνον εφόσον επιβάλλονται εκ του νόμου.

49. Το γράμμα του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΣΕΠΕ δεν είναι σαφές ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα. Ιδίως στην απόδοση στην αγγλική²⁴ και στη γαλλική γλώσσα²⁵ η διάταξη μπορεί άνευ δυσχερειών να θεωρηθεί ότι εφαρμόζεται μόνο σε περίπτωση υποχρεωτικής τροποποίησης σχεδίων και προγραμμάτων.

50. Εντούτοις, είναι επίσης δυνατόν να θεωρηθεί ότι το τμήμα της διατάξεως «που απαιτούνται [...]» αναφέρεται μόνο στα σχέδια και προγράμματα, ιδίως μάλιστα στην απόδοση στη γερμανική γλώσσα²⁶ όπου τούτο είναι εύλογο λόγω της επιλογής του ρήματος «erstellen» [εκπονώ] το οποίο δεν χρησιμοποιείται κατά κανόνα σε συνδυασμό με την έννοια της τροποποίησης. Στο πλαίσιο αυτό, ο ορισμός του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΣΕΠΕ θα αφορούσε σχέδια και προγράμματα που απαιτούνται καθώς και τις τροποποιήσεις τους.

51. Αυτή η απόκλιση μεταξύ των γλωσσικών αποδόσεων παρέχει εκ νέου αφορμή προκειμένου να εξετασθεί το ιστορικό θεσπίσεως, η οικονομία και ο σκοπός της ρυθμίσεως²⁷.

52. Το ιστορικό θεσπίσεως είναι διαφωτιστικό όσον αφορά το επίμαχο, εν προκειμένω, ζήτημα. Όπως προκύπτει από την κοινή θέση του Συμβουλίου για την οδηγία ΣΕΠΕ, ο περιορισμός σε «σχέδια και προγράμματα [...] καθώς και [στις] τροποποιήσεις τους [...] που απαιτούνται [...]» θεσπίσθηκε με σκοπό να διευκρινισθεί «ότι καλύπτονται μόνο σχέδια και προγράμματα τα οποία προβλέπονται από νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις [...]»²⁸. Συνεπώς, ο νομοθέτης δεν είχε σκοπό να περιορίσει το σχετικό πεδίο εφαρμογής όσον αφορά τις τροποποιήσεις αυτών των σχεδίων και προγραμμάτων.

53. Εξάλλου, μόνον αυτή η ερμηνεία είναι πειστική υπό το πρίσμα της οικονομίας και του σκοπού της οδηγίας ΣΕΠΕ.

54. Όπως επισημαίνει η Επιτροπή σε σχέση με την οικονομία της οδηγίας ΣΕΠΕ, η τροποποίηση και η κατάργηση σχεδίων ή προγραμμάτων πρέπει να υλοποιείται κατά κανόνα όπως και η εκπόνησή τους. Ως εκ τούτου, η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων πρέπει να εφαρμόζεται κατά την τροποποίηση ή κατάργηση μέτρου, εφόσον ήταν αναγκαία κατά την εκπόνηση.

55. Άλλωστε, κατά την Επιτροπή, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι σπανίως υφίσταται υποχρέωση εκ του νόμου όσον αφορά την τροποποίηση σχεδίων ή προγραμμάτων, μολονότι η αρχική εκπόνηση τους μπορεί να στηρίζεται σε σχετική υποχρέωση. Επομένως, αν η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων εφαρμόζόταν μόνο σε τροποποιήσεις και καταργήσεις υποχρεωτικού χαρακτήρα, θα υφίστατο κίνδυνος σημαντικού περιορισμού της εμβέλειας αυτής της εκτιμήσεως.

24 — «[P]lans and programmes, [...], as well as any modifications to them [...] which are required [...]».

25 — «[L]es plans et programmes, [...], ainsi que leurs modifications [...] exigés [...]».

26 — «Pläne und Programme, [...], sowie deren Änderungen, die [...] *erstellt* werden müssen» (δική μου υπογράμμιση).

27 — Βλ., ανωτέρω, σημείο 17.

28 — Παρατίθεται στην υποσημείωση 9.

56. Ο περιορισμός αυτός θα αντέβαινε στον πρωταρχικό σκοπό ο οποίος συνίσταται στην εκτίμηση σχεδίων και προγραμμάτων τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Οι επιπτώσεις αυτές μπορεί να ανάγονται τόσο σε ρυθμίσεις οι οποίες θεσπίστηκαν ήδη κατά την εκπόνηση σχεδίων και προγραμμάτων, όσο και σε ρυθμίσεις οι οποίες προστέθηκαν μέσω τροποποιήσεων ή έτυχαν εφαρμογής λόγω καταργήσεως προϋφιστάμενων ρυθμίσεων.

57. Τέλος, ο περιορισμός μόνο σε τροποποιήσεις και καταργήσεις υποχρεωτικού χαρακτήρα θα διευκόλυνε την αποφυγή του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ. Συγκεκριμένα, θα ήταν δυνατή η εκπόνηση σχεδίου ή προγράμματος ως «κενού κελύφους» δίχως ρυθμίσεις ως προς τις οποίες επιβάλλεται η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων και εν συνεχεία η συμπλήρωση ουσιωδών ρυθμίσεων υπό μορφή «οικειοθελών» τροποποιήσεων οι οποίες δεν θα υποβάλλονταν σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

4. Επί της απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα

58. Επομένως, συνοψίζοντας, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η διαδικασία ολικής ή μερικής καταργήσεως σχεδίου ή προγράμματος συνιστά τροποποίηση κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α, της οδηγίας ΣΕΠΕ εφόσον αφορά σχέδιο ή πρόγραμμα κατά την έννοια αυτής της διατάξεως.

V – Συμπέρασμα

59. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στην αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως την ακόλουθη απάντηση:

- «1. Η διαδικασία ολικής ή μερικής καταργήσεως σχεδίου ή προγράμματος συνιστά τροποποίηση κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42 εφόσον αφορά σχέδιο ή πρόγραμμα κατά την έννοια αυτής της διατάξεως.
2. Η έκφραση “που απαιτούνται” στο άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι στον ορισμό αυτόν δεν εμπίπτουν σχέδια και προγράμματα, τα οποία προβλέπονται μεν από νομοθετικές διατάξεις, αλλά η εκπόνησή τους δεν είναι υποχρεωτική. Σχέδια ή προγράμματα τα οποία υπό συγκεκριμένες συνθήκες μπορούν να εκπονηθούν προαιρετικώς εμπίπτουν στον ανωτέρω ορισμό μόνο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες υφίσταται υποχρέωση εκπόνησώς τους.»